

DE OECUMENISCHE KERKEN EN HET ROOMS-KATHOLIEKE GELOOF

Goedenavond vrienden.

Aan mij is deze avond de taak opgedragen om met u te spreken over het rooms-katholieke geloof in verband met de oecumenische kerken. U zult begrijpen dat over dit onderwerp reeds van vele zijden onnoemelijk veel is geschreven en gezegd. Ik geloof dan ook dat het in de eerste plaats mijn taak is u de verschillen duidelijk te maken, hun grondslagen en eventueel ook de wijze waarop een verbetering te brengen zou zijn in de huidige verhoudingen binnen het christendom.

Voor mij wordt het aan de ene kant moeilijk om over dit onderwerp te spreken, daar ik in vroeger leven zelf binnen de rooms-katholieke kerk een taak heb vervuld. Aan de andere kant meen ik dat juist op grond hiervan mij meer dan anderen nog het recht toekomt met gezag te spreken over bepaalde oorzaken. U zult mij dus niet kwalijk nemen dat ik bij het begin begin. Wanneer de mens begint in een gemeenschap bepaalde ervaringen op te doen, in deze gemeenschap gezamenlijk te streven, dan zien wij als eerste factor het onderricht optreden. Het onderricht heeft een functie die menigeen vergeet of voorbijziet. Uiteindelijk wordt lering niet gegeven opdat men méér zal worden dan de gemeenschap, maar opdat men in de gemeenschap zal passen. Met andere woorden een normaal onderricht - onverschillig op welk gebied - is erop gericht een statische verhouding in kennis en aanvaarding te scheppen bij allen die door dit onderricht worden bereikt.

In een geloof zien wij precies dezelfde werking. Wanneer wij een geloof beschouwen op zijn eigenschappen en kwaliteiten dan zal ons opvallen dat het geloof zelf bestaat uit een reeks simpele en eenvoudige grondredenen. Deze grondredenen en de regels daaruit getrokken, zijn op zichzelf adaptabel en kunnen worden toegepast in zeer veel verschillende omstandigheden waarbij het oordeel van degene die ze toepast, beslissend is voor de wijze van gebruik. Zodra wij echter komen tot een geloof dat een vorm krijgt, dat wil zeggen een geloofsgemeenschap wordt, begint een onderricht waarbij slechts die punten worden onderwezen, plus die uiteenzettingen daarvan, die passen in het schema dat de reeds aanwezige belijders gezamenlijk hebben opgemaakt. Met andere woorden: er valt veel weg en er wordt ook door interpretatie vaak veel bijgemaakt. Men kan zich daarbij baseren, zoals in het christendom, op de waarheden van bijbel en evangelie, maar deze waarheden worden geïnterpreteerd en door interpretatie aangepast aan de maatschappij.

De interpretatie nu is het werk van leraren. Zij worden ten slotte de hoofden van de religieuze gemeenschap, van de kerk. Hun interpretatie is bindend voor de leden van een kerk en wat meer is, zij zullen met verbodsbepalingen, bedreigingen, psychologische middelen trachten iedere gelovige zover te krijgen dat hij slechts hetgeen hem geleerd wordt als waar accepteert, zonder op grond van de eigenlijke stellingen en eventueel bewezen wetten die de religie regeren, zelf te zoeken naar een betere aanpassing binnen zijn eigen leven, binnen de maatschappij. Het resultaat hiervan is dat een geloof te allen tijde statisch is en in zijn ontwikkelingen steeds achter de ontwikkeling van de sociale gemeenschap aan moet gaan.

Wanneer wij spreken over de oecumenische kerken in tegenstelling tot het rooms-katholieke geloof, dan lijkt het mij verstandig allereerst te memoreren dat het rooms-katholieke het oudste christelijke geloof is; dat wil zeggen een directe voortzetting, geboren uit de werkzaamheden van de apostelen, vorm krijgende bij de eerste aanvaarding door een groep van de bisschop van Rome als gezaghebbend over de christelijke gemeenschap.

De andere kerkgenootschappen binnen het christendom zijn over het algemeen van veel latere oorsprong. Wij vinden daarbij uit de reformatieperiode verschillende grotere takken als lutheranen, calvinisten en dergelijke. Wij vinden nog weer aftakkingen hiervan en kleine schisma's binnen deze groeperingen, die reiken tot in de negentiende eeuw. Daarna is van een vorming van nieuwe kerkgenootschappen en kerken in mindere mate sprake. Rome heeft dus de oudste wortels. Laten wij dan trachten allereerst te begrijpen, wat de grondstelling is van het rooms-

katholieke geloof en op welke wijze het zichzelf aansprakelijk acht voor de beleving van het christendom in de maatschappij.

De leringen van de apostelen, waaronder ook de eerste geloofsverkondigers die niet direct leerling van Jezus waren meegerekend worden, zijn de grondslag van het christelijk beleven in de eerste gemeenten. Deze lering brengt ons in een primitief geloof. Een geloof, waarin plaats is - in deze tijd nog - voor zeer vele buiten het christendom liggende waarden, zodat zowel Griekse filosofie als joods bijbels geloof, ja zelfs bepaalde uit Egypte stammende facetten in deze eerste gemeenschappen meespelen. De behoefte om een gemeenschappelijk beleven tot uitdrukking te brengen, brengt ons in deze tijd onder andere het broederschapsmaal, dat bij de rooms-katholieke kerk gecontinueerd is in de geformaliseerde vorm: de heilige communie.

De oversten in een bepaalde plaats worden aangesteld door de apostelen en gezegend met handoplegging. Hier zien wij het symbool van de eerste priesterwijding en ook het symbool van het eerste bisdom. Want de oudsten regeren vooral in de grotere plaatsen, zoals in Antiochië en Rome, over een aantal kleinere gemeenschappen en zijn voor het juist beleven van het christendom daarin aansprakelijk. Hun positie is - ook al door hun contact met deze apostelen ofwel door de overleveringen die (door de apostelen eens neergelegd) het speciaal eigendom zijn van deze bisschoppen - zodanig dat zij de regeerders, de machthebbers zijn. Zij zijn het die de gehele richting van de christengemeenschappen bepalen.

De eerste experimenten in daadwerkelijk christendom, zowel in Jeruzalem (de eerste christengemeenschap) als later in Rome, wijzen in een daadwerkelijke richting. Dat wil zeggen: de eerste christenen zijn sociale hervormers, maar juist een sociale hervorming betekent een aantasting van het bestaande regime en zal daardoor onderdrukking en achtervolging teweegbrengen. Dat dit gebeurd is, zult u allen weten. Rome is dus uiteindelijk tot gemeenschap geworden onder bloed en tranen. En het rooms-katholicisme is het resultaat van de vaste en hechte aaneensluiting van deze achtervolgde christenen, die binnen de perken van hun geloof trachtten te komen tot een zo juist mogelijke beleving van Jezus' leer.

Wanneer wij Rome verwijten dat het heerszuchtig is, dan is dit misschien niet zonder reden, maar aan de andere kan moeten wij begrijpen hoe juist in deze tijden van vervolging het noodzakelijk was dat enkele figuren het gezag in handen hadden en de maatregelen troffen waardoor de eredienst voortgang kon vinden en het geloof verder worden verbreid. De straffe organisatie die op het ogenblik de rooms-katholieke kerk maakt tot een van de grootste ter wereld en zeker tot een van de machtigste, is uiteindelijk geboren uit deze periode van vervolging. Want nu eenmaal een regime is geschapen waarbij de hoofden binnen een plaats of een reeks van plaatsen arbiters zijn ten opzichte van geloofspunten, komen wij vanzelf tot de conciliën, waarbij een aantal ouderlingen, bisschoppen en voorname predikers gezamenlijk een gemeenschappelijk standpunt trachten te bepalen ten opzichte van zeer vele geloofspunten. Jezus' geloof en zijn prediking zijn simpel, maar in de praktijk is een reglementering noodzakelijk omdat juist door de reglementering het mogelijk wordt de gelovigen te leiden in de goede richting. Hierbij wordt in het geloof steeds meer verantwoording gelegd op de priester en op de bisschop; uiteindelijk vooral op de oudste van de bisschoppen, tegenwoordig paus genoemd en ook drager van de drievoudige kroon. Deze groei stelt ons voor een groot probleem. Want Rome doceert nu vanuit eigen standpunt en naarmate grotere eenheid wordt bereikt tussen de leiders van het christendom zien wij verschillende sterk gedefinieerde christelijke richtingen zich ontplooiën. Daarbij horen onder andere de koptische kerk (een oud schisma), de Grieks-katholieke kerk - een daarbij ongeveer passend schisma, hoofdzakelijk ontstaan op aandringen van Byzantium, waarbij politieke invloeden meespelen; en natuurlijk de verschillende kleinere schisma's die wij vooral vinden in Noord-Afrika.

Al deze richtingen zoeken voor zichzelf een suprematie te verwerven door een onderricht te geven dat niet is gericht op de ontwikkeling van de gelovigen, maar op het leiden van de gelovigen. Hierdoor wordt het rooms-katholieke geloof langzaam maar zeker tot een geloof waarbinnen de deelhebbers gebonden zijn te volgen. Zij mogen niet zelf gaan: Rome zelf besluit, Rome zelf definiëert en past zo nodig de geloofsartikelen aan nieuwe ontwikkelingen aan. Dit laatste zal een katholiek mij ongetwijfeld tegenwerpen, zeggende: "Onze moederkerk kán haar geloof niet wijzigen." Een bestudering van de verschillende wijsgeren binnen de roomse kerk zal ons echter wel degelijk doen inzien dat een ontwikkeling van het geloof daarin heeft plaats gevonden en een aanpassing aan het tijdseigene.

Nu zijn de voornaamste punten van de katholieke kerk het gezag van de priesters, de aanvaarding van deze ene richting als de enige weg om het christelijke geloof juist te beleven en zo te komen tot eenheid met Christus Jezus in zijn werkelijkheid als zoon van God. U kunt zeggen dat dit dogmatisme is. Goed. Maar een dogma vinden we praktisch in elke christelijke richting, ja, bij elk geloof, bij elke godsdienst. Zodra een beleving geformaliseerd wordt, doet het dogma zijn intrede. En wij mogen zeker de katholieke kerk, de kerk van Rome niet tegenwerpen dat zij meer dogmatisch is dan andere. Zij kent grote vrijheden voor haar uitverkorenen. En binnen de perken van denkwerk is dan ook esoterisch-filosofisch bijzonder groot en belangrijk werk verricht. Ik wil hier slechts het wonderlijke werk aanstippen dat volbracht werd door Thomas van Aquino, door Ignatius van Loyola, door de eenvoudige en simpele zielen als bijvoorbeeld de mysticus die bekend staat onder de naam pastoor van Hars. Deze allen zijn binnen de kerk waarlijke belevers van het bovennatuurlijke. Zij weten daaraan uitdrukking te geven die voor een ieder die deze stellingen kan benaderen vanuit het juiste standpunt, een grote verrijking van de geest betekent, maar voor alles moet de kerk van Rome het gezag van haar hoofd, de paus, erkennen. Een paus is de onmiddellijke plaatsvervanger van Jezus op aarde. Men behoeft dat natuurlijk niet te accepteren, maar een goed katholiek gelooft dit. Kan men dan naast Jezus of zijn onmiddellijke vertegenwoordiger een tweede figuur stellen die Jezus' leer anders uitlegt, en daarmee toch tot samenwerking en overeenstemming komen? Neen. In de ogen van Rome zijn allen die op een andere wijze dan in het katholieke geloof voorgeschreven het christendom beleven, kettters, afvalligen en eventueel zelfs valse profeten.

Hoe staat het nu met de Raad van oecumenische kerken? Ook hier zou ik historisch verschillende punten moeten aanstippen. Wij weten dat in de oudheid (dus het begin van de christelijke ontwikkeling) bepaalde groepen kettters elkaar ondersteunden, om zich zo te onttrekken aan het gezag van de in die dagen zeer machtige roomse kerk. Wanneer later een reformatie losbreekt die niet meer te onderdrukken is - voor die tijd zijn er verschillende onderdrukt - dan kan men natuurlijk niet alleen voortgaan en in die tijd is er van een oecumenisch begrip tussen de verschillende reformanten dan ook wel sprake.

Zeker, Zwingli zal soms Calvin aanvallen en ook Luther zal het niet altijd met deze anderen eens zijn, maar eigenlijk doet ons dit denken aan het voortdurende gekibbel tussen de theologen - theologen die, van minder belang zijnde, weinig invloed uitoefenen met hun strijd op het volk. De reformatie (in vele verschillende richtingen begonnen, losgebrand met de artikelen te Augsburg) betekent voor de wereld een samenwerking van een ieder die op grond van de bijbel zijn christendom zelfstandig tracht te beleven.

Het is in die dagen dan ook gebruikelijk dat hagenpredikers van één gezindte spreken voor een gehoor dat hoofdzakelijk andere gelovigen mede in zich draagt. Een calvinist predikt voor lutheranen, een gevluchte Duitse Waldenzer spreekt voor een gereformeerde gemeenschap in Nederland. Het is wonderlijk zoals hier een eenheid bestaat. Een eenheid in verzet, want slechts in de nood kunnen deze christenen één zijn. De achtervolging, de strijd die hen voortdurend bedreigt, de onderdrukking van de verspreiding van het woord, van de bijbel - vooral in de vertaling van Luther - is dan ook kentekenend voor de grote eenheid, want hier kent men geen verschillen meer. Daarna maken ook hier de theologen zich meester van de kansel en van het gehoor en tracht elk zijn eigen lering als de enig zaligmakende aan de gelovigen te verkondigen. Ook hier worden uitleggingen opgedrongen en er zijn tijden dat onder andere in Amsterdam een predikant enkele mensen, die zich vermeten zijn uitleggingen niet te aanvaarden, uit zijn kerk zet en klaagt over deze afvalligheid. Het was overigens een beroemd prediker, het was Vossius die als aardrijkskundige ook een grote naam genoot.

De verdere ontwikkelingen tonen ons steeds meer de splijtzwam binnen het christendom. Men zou kunnen zeggen dat vanuit het standpunt van Rome een dergelijke ontwikkeling zeer ongezonder is. Het is makkelijker vele kleine groepen te onderdrukken dan één grote, dat is waar. maar aan de andere kant: hoe kan men vanuit religieus en godsdienstig standpunt overtuigend zijn wanneer de vijanden zelf van mening verschillen en dus geen enkel argument het geheel van de tegenpartij kan bereiken? Het is dan ook noodzakelijk dat eerst het christendom zelf in groot gevaar komt te verkeren voor er van een poging tot eenheid sprake is. Wij kennen weliswaar de synoden die onder andere bijbelvertalingen het licht doen zien. Niet altijd deskundig; ik denk hier bijvoorbeeld aan de Engelse bijbelvertaling die - taalkundig buitengewoon schoon - een zeer groot aantal fouten bevat (de Saint James bijbel). De synode is echter slechts een middel om het eens te worden over het woord, niet over de betekenis.

Wanneer de twintigste eeuw begint en het leven een steeds groter en sneller tempo krijgt, veranderen de zaken. De mens is niet meer voortdurend gebonden met God. Integendeel, God staat naast de maatschappij en wordt slechts dan gebruikt, wanneer hij toevallig ingepast kan worden in de eisen die het dagelijks leven stelt. Deze ontwikkeling zien wij bij de gereformeerden sterker dan bij de katholieken. Rome weet hoe het zijn schaapjes wat vrijheid moet laten. Wanneer de voorname punten gehoorzaamheid aan het gezag van de kerk en beleving van de christelijke wetten uiteindelijk gehandhaafd kunnen blijven, dan mogen zij rustig zondigen, want God vergeeft wel zonden, maar een afvallige gaat verloren en dat kan nooit vergeven worden. Vandaar dat Rome sterker - vooral in het begin van de twintigste eeuw - zijn invloed kan doen gelden dan de verschillende in zichzelf verdeelde christelijke gemeenten.

Maar er komt een tijd dat (terwijl ook Rome een tol moet gaan betalen in een voortdurend verminderende belangstelling van gelovigen voor de kerk, in een minder wordend kerkbezoek en een voortdurend minder aanvaarden van het gezag van de priesters) de christelijke kerken voor het eerst sedert de dagen van de reformatie een ware machtsstrijd beleven, want Rome verliest gelovigen. De kerk wordt klein en dat wil zeggen dat in plaats van de zelfgenoegzame regering die tot nog toe door vele priesters werd gevoerd, men thans met man en macht begint om de gelovigen terug te winnen voor de kerk. Dit betekent zending in die gebieden die tot nog toe reeds als gekerstend golden.

In deze gekerstende gebieden wordt die actie groot, vooral door de mogelijkheden die een organisatie als de kerk van Rome nu eenmaal bezit. Waar een gereformeerde gemeente met moeite enkele honderden guldens kan spenderen om de jeugd een tehuis te verschaffen, daar bouwt Rome met internationale bijdragen grote internaten. Waar later het probleem "de jeugd moet van de straat" komt, bouwt de kerk van Rome zeer grote gebouwen, waarin dan als patronaten de verschillende congregaties, de jongelingsbonden en dergelijke vergaderen. Wanneer er een jeugdorganisatie is als de padvinderij, dan weet de katholieke kerk onmiddellijk haar eigen tak hiervan te scheppen, met bekwame leiders en voldoende kapitaal. Dit kunnen de gereformeerde kerken niet zolang zij niet samenwerken. Vandaar dat deze kerkgenootschappen steeds dichter bij elkaar komen. Zij moeten samengaan of ondergaan en in een steeds nauwere samenwerking van met elkaar verwante gemeenten wordt het begin van de oecumenische gedachte geboren. Zij brengt ons in de allereerste plaats een versterkte actie tussen de verschillende gemeenten. Men wisselt sprekers uit, men leidt gezamenlijke diensten, ja, men tracht ook buiten het christendom om een zekere samenwerking te bereiken. Wij zien dat bijvoorbeeld in een Protestantse kerkdienst een rabbi voorgaat. Omgekeerd, dat in bepaalde bijeenkomsten van joden - zelfs van moslims - christenen, niet-roomse christenen spreken en optreden. Zij kunnen dit omdat zij niet vanuit een gezagsstandpunt de andere gemeente behoeven te benaderen. Er is een gemeenschappelijk streven naar God en dit dient als basis. De mensheid tot God brengen is het doel en men wil graag zo nu en dan iets van eigen gezag laten vallen, wanneer het hierdoor mogelijk is ter ere Gods meer zielen te trekken.

De katholieke kerk kan dit niet. Voor haar is het onmogelijk haar gezag prijs te geven en als mindere of gelijke andere religieuze genootschappen te benaderen, want wij hebben reeds gezegd: de paus is de vertegenwoordiger van God op aarde. Hij is de directe opvolger van Petrus en Petrus is degene die - althans volgens de legende, volgens de uitleg van een bepaald deel van de bijbel in de Handelingen - door Jezus werd uitverkoren toen Hij hem zei: "Ziet, gij zijt Petrus, de steenrots en op u zal ik mijn kerk bouwen."

Wij behoeven dit voor onszelf misschien niet te aanvaarden zoals de roomse kerk dit interpreteert, maar wij moeten toch wel begrijpen dat het rooms-katholieke geloof - zich baserend op deze zending - nooit de mindere kan zijn, ja, zelfs niet kan samenwerken in geloofszaken met andere religieuze genootschappen. Men kan steun verlenen, men kan misschien onderling meningen uitwisselen, maar dan blijft de achtergrond steeds niet een waarderen van een medestander, maar een poging om die medestander geheel in eigen kamp op te nemen. Het conflict dat - zij het sub rosa - bestaat tussen de roomse kerk en de oecumenische kerken kan dan ook simpel worden uitgedrukt. De roomse kerk ziet het kwaad (het niet tot Christus gaande christendom) in alle buiten haar liggende kerkelijke organisaties. Zij wil de belijders daarvan op grond van onwetendheid verontschuldigen. Zij kan hun geloof echter niet als waar en waardevol aanvaarden.

De oecumenische kerken daarentegen zien gemeenschappelijk in de kerk van Rome een bedreiging van hun vrijheid, want alle christengenootschappen vragen voor zichzelf de vrijheid de

bijbel te lezen en uit te leggen, ook door de leek. Rome meent dat men weliswaar de bijbel lezen mag, maar dat de uitleg en de interpretatie daarvan door deskundigen dient te geschieden.

Zo zegt men daar: "De bijbel bevat te veel waarden die slechts na lange studie kunnen worden verwerkt en begrepen om een leek los te laten op deze grote waarheden en hem de mogelijkheid te geven ze volledig verkeerd te interpreteren."

Daartegenover stellen de gereformeerde kerken: "Het is het recht van elke mens in Gods woord zelf te zoeken naar leiding voor zijn leven. Wanneer het Gods woord is en het is niet duidelijk, dan zal God licht geven aan een ieder die naar waarheid hierin zoekt." Beide stellingen zijn mijns inziens gelijkelijk aanvaardbaar, mits men vooropstelt dat het geloof waaruit de stelling voortvloeit, juist is. Ik stop hier een ogenblik, omdat mijn betoog ongetwijfeld voor u de mogelijkheid reeds heeft gegeven de oorzaken van de strijd, van de tegenstellingen te zien en ook het recht dat beide partijen aan hun kant hebben, want het is hier niet een verschil in streven, maar een verschil in geloof. Wanneer u nu reeds hierover iets hebt te vragen of te zeggen, dan ben ik bereid hierop te commentariëren.

❖ *U heeft gezegd dat de rooms-katholieke kerk de mensen niet toestaat zelf hun oordeel te bepalen, zij worden geleerd en zij kunnen dus eigenlijk niet tot God komen dan alleen door de leringen die zij gekregen hebben.*

Ja, ik mag dat misschien aanvullen. U kunt het in beknopte vorm vinden in de grote catechismus van de rooms-katholieke kerk. Men kan slechts door de kerk tot God komen, tenzij men uit onwetendheid zondigt. Indien men echter in deze onwetendheid verlangt naar God, zo zal men het doopsel van verlangen ontvangen, waardoor men - zij het misschien niet bewust - deel uitmaakt van de strijdende kerk op deze aarde en zo ook deel kan hebben aan alle rechten van deze gevierende kerk, haar steun ontvangen in het streven en binnengeleid worden in het hemelrijk. Maar wie de roomse kerk en het roomse geloof kan kennen en het desalniettemin zou verwerpen, is hiervan uitgesloten. Is dit duidelijk?

❖ *Ja, dat betekent dus in het algemeen dat ieder die een bewustzijn verkregen heeft en tegen dat bewustzijn zondigt, zichzelf verwerpt.*

Inderdaad, wanneer dit slechts algemeen zou worden aanvaard, dan zou het juist zijn. Maar wanneer ik zeg: wanneer men in staat is mijn bewustzijn te verwerven en men mijn bewustzijn verwerpt, verwerpt men zichzelf" dan maak ik een fout. Dit is mijns inziens de grote fout die aan katholieke leringen kleeft. Ik heb ze zelf beleden, ik kan dus zeker oordelen over wat ik hier zeg, maar de grote fout is dat we vaak het geloof van de kerk stellen voor het geloof van de mens. Eigenlijk zou het andersom moeten zijn. De kerk mag niet gebouwd worden uit het geformaliseerde geloof dat een mens wordt opgelegd, maar uit het geloof van de mensen dat in een los formele vorm het mogelijk maakt de waarden van het katholicisme te beleven. Persoonlijk ben ik ervan overtuigd dat deze velen zijn boven andere christelijke richtingen. Ik zal u dit zonodig dadelijk uiteenzetten. U zult begrijpen dat het sacramentele karakter dat in de roomse kerk bestaat en eigenlijk de leidraad is zelfs bij elk dagelijks beleven, voor een mens van groot belang kan zijn uit esoterisch-magisch oogpunt. Ik meen dat men dit wel degelijk voor heeft op alle andere christelijke kerken. Hierover zullen we zo nodig dadelijk nog verdergaan.

❖ *Ja, dan nog even over de vertegenwoordiging op aarde van Christus door de paus. Kan een mens hier Christus vertegenwoordigen?*

Ik geloof dat we beter doen om deze vraag, als zijnde niet direct een verduidelijking van het gesprokene, maar een discussievraag, te verwijzen naar het gedeelte voor discussie. Mag ik aannemen dat ik tot dusver voldoende duidelijk voor u ben geweest?

❖ *Mag ik even nadenken, voor u verder gaat? Is het niet zo dat Jezus nooit gesproken heeft van een kerk?*

Dat het zelfs niet de bedoeling van Jezus is geweest een dergelijke straf georganiseerde kerk te stichten, zoals die tenslotte ontstaan is? Mag ik de opmerking maken dat ook dit een discussievraag is, wat het eerste gedeelte betreft. Wanneer wij aannemen dat de rooms-katholieke interpretatie juist is omtrent het optreden van Jezus na zijn dood bij de apostelen aan het meer van Tiberias, dan heeft hij inderdaad gesproken over een kerk, ofschoon de juiste vertaling is: "Zo zijt gij een steenrots en op deze rots zal ik mijn huis bouwen." Huis wordt dan meestal vertaald als kerk tegenwoordig.

❖ *Maar toen Jezus voor het laatst aan zijn discipelen verscheen bij dat meer van Tiberias, had daar dat eigenaardige gesprek plaats tussen Jezus en Petrus, nadat hem driemaal was gezegd "Weidt mijne schapen." Toen werd ook Johannes naar voren gebracht en tegen Petrus werd gezegd dat hij, als hij oud geworden was, geleid zou worden naar plaatsen, waar hij eigenlijk niet wilde wezen. Nu heb ik altijd geleerd in verschillende stromingen, dat dit eigenlijk slaat op het verval van de georganiseerde kerk, maar daar werp ik tegen dat de innerlijke kerk, waarmee ik bedoel het innerlijk godsdienstig leven van elk individu op zijn wijze, nooit kan vergaan en dat hij daarom zei: "Gij zult met mij blijven" op Johannes doelende, zodat we hier inderdaad de tegenstelling hebben Petrus en Johannes, de geformaliseerde uitwendige kerk en de inwendige kerk.*

Inderdaad. Ik zal daarop in het tweede gedeelte van de avond ook graag verder ingaan. U moet mij niet kwalijk nemen dat ik - nu mijn standpunt dus schijnbaar duidelijk genoeg is dat hieruit reeds discussievragen kunnen rijzen - graag eerst mijn eigen betoog voleind. Er is namelijk nog een tweede gedeelte, waarover ik ook moet spreken, wil ik de juiste verhoudingen tussen de kerk van Rome en de oecumenische kerk kunnen uitdrukken in de termen van deze tijd, waarmee ik dan nu begin. Zowel in de kerk van Rome als in de latere reformaties en in de zogenaamde schismatieke richtingen zijn er altijd mensen geweest die onder de uiterlijke godsdienstige vormen zochten naar goddelijke, onveranderlijke waarden. Deze waren voor hen niet te vinden in een vastgelegd manueel, ritueel of gebaar. Zij konden dit ook niet vinden in geformaliseerde gebeden en plechtigheden. Zo kwamen zij tot een zoeken naar een innerlijke betekenis van het christendom.

Wij zouden deze verenigingen of groepen het best kunnen beschouwen als loges binnen de kerk. In sommige gevallen zien we hen optreden als een soort ridderorden, in andere gevallen als monniken, maar steeds weer valt ons bij al deze groepen op dat hun praktisch leven sterk verschilt van hetgeen de kerk als eis stelt of leert.

Deze esoterische groepen binnen het christendom moeten zich op den duur wel verwijderen van de zuiver kerkelijke vormen, want indien men God in zich beleeft, wordt deze God belangrijker dan al het andere. Wanneer men God zoekt en hem schrede na schrede naderbij komt, hecht men niet meer aan het oordeel van anderen die u in dit beleven niet gelijk kunnen blijven. Vandaar dat bijvoorbeeld binnen de roomse kerk verschillende groeperingen ontstaan die weliswaar voor het christendom vechten, en daarmee voor de kerk, maar in zichzelf geheel nieuwe gedachtegangen en theorieën ontwikkelen.

Wij kunnen deze splitsen in de richting van de armen, dus zonder kennis van deze wereld en zonder middelen van deze wereld wil ik uit mijzelf komen tot God. Wij vinden dit bij verschillende priesterorden, zowel bij de kartuizers als bij de latere broederschappen, bijvoorbeeld de franciscanen en de velen die daarmee verwant zijn.

Daartegenover staat de richting die zegt: in de kennis zal ik God vinden. Ook zij zijn esoterici, maar baseren zich anders. Onder hen vinden wij vooral de benedictijnen en de dominicanen als zeer voorname leraren. Na de derde oprichting van de orde van Ignatius van Loyola (de orde van de jezuiten) zien wij ook daarin deze richting vaak prevaleren.

Buiten het christendom van de roomse kerk zullen echter ook anderen moeten gaan zoeken naar hetzelfde geheim. Wij vinden mystici die - christen zijnde in zichzelf - toch in de occulte wereld verzeild raken. Denken wij aan grote denkers als bijvoorbeeld Swedenborg. Wij vinden kleine groeperingen die hun christendom steeds meer en meer trachten om te zetten in een praktisch beleven. Juist deze groepen, die uit zichzelf vaak onbelangrijk schijnen waar zij in het openbaar weinig bekend zijn, zullen later de verbinding moeten vormen tussen de kerk van Rome en de verschillende christelijke kerken daarbuiten. Wij vinden daarbij zuiver esoterische orden, scholen en studie- en overpeinzingsgemeenschappen.

Opvallend is dat de kerk hier vaak uiterlijk zeer vijandig tegenover staat. Gelijktijdig echter zal zij, wanneer het om particuliere gevallen gaat, zeer toegevend zijn. Een voorbeeld: de maçonnerie werd - en wordt nog wel - door verschillende kerken aangevallen als een groot gevaar voor het christendom. De eerste en zich daarbij het sterkst uitdrukken is ongetwijfeld de rooms-katholieke kerk geweest. Gelijktijdig echter werken bepaalde delen van die kerk samen met loges, vindt een uitwisseling van ervaringen plaats en wordt aan vooraanstaande katholieken zelfs graag de dispensatie verleend die voor hen nodig is, willen zij binnen het geloof tot een loge kunnen toetreden. Wij zien aan de andere kant hoe uit de verschillende christelijke richtingen ook naar de loges toe mensen komen. Mensen die zoeken, studeren en trachten de

werkelijke geheimen van het leven te vinden. Weliswaar zich baserend op Jezus' wet van naastenliefde, maar daarnaast zoekend naar de particuliere uitdrukking daarvan in een doorgronden van zowel bijbelse geheimen als kosmische geheimen.

Esoterische scholen als bijvoorbeeld de rozenkruisers zijn hier ook van veel belang. Deze blijven (althans enkele groepen onder hen, er zijn verschillende richtingen hierin) zeer sterk gebonden aan de christelijke beleving van het goddelijke. Ook zij erkennen Jezus als de weg en ook werken zij, met hun onderricht dat zeer vaak occulte gebieden omvaamt, mee een begrip te geven, ook voor het christendom. Bepaalde richtingen van het roomse geloof zijn dan ook langzaam maar zeker tot schisma geworden. We denken bijvoorbeeld aan een katholieke kerk, afgescheiden, in het Nederlands werkend, in het Nederlands sprekend. We denken hier aan de Afrikaanse gemeenschappen die zeer vaak het ritueel van de roomse kerk benaderen of nabootsen, in gedachtegang er sterk mee verwant zijn, maar verder onafhankelijk zijn. Dit wijst ons erop dat - moge aan het gezag van de primus inter pares, de paus, aan alle kanten getornd worden - het christendom zelf juist door deze schijnbare schisma's, deze esoterische groepen sterker, intenser en wezenlijker wordt beleefd dan elders mogelijk is. Wat meer is, wij zien in de kerk - niet alleen in de kerk van Rome, maar ook in menige andere gevestigde hervormde of gereformeerde kerk - een terugschouwen op het verleden. Bij de esoterische groeperingen vinden wij een vooruitschouwen naar de toekomst. Dit zou mij kunnen leiden tot een oplossing die naar ik meen aanvaardbaar zal zijn voor eenieder.

De esoterische gemeenschappen, studiegemeenschappen en scholen zullen op den duur de schakel zijn waarmee de gebroken keten van het christendom tot eenheid terugkomt, want in het christendom is de beleving belangrijk. Wat wij nu zien als strijd tussen Rome en de verschillende kerken is een machtsstrijd, maar in een waar christendom is geen sprake van een strijd om macht. Slechts van een strijd om waarheid. De macht zal ongetwijfeld gaan tanen en wanneer dat gebeurt, zullen wij Rome zien komen tot deze broeders die ze zolang heeft verdreven, heeft verworpen. Dan zal er niet alleen sprake zijn van een zijdelingse samenwerking, maar van een reële samenwerking op alle terreinen. Men zal blijven strijden voor de kerk, maar daarachter komt de nieuwe vorm die geen kerkelijke vorming, geen rituele noodzaak meer ziet. Die in zich uit het kerkelijke datgene aanvaardt wat bevorderend kan zijn voor eigen bewustwording, wat voor het eigen ik verheffend en edel kan worden. De vrije christen die noch aan oecumenische gemeenschappen, bepaalde kleinere kerken of de kerk van Rome zijn gehoorzaamheid betuigt. Die gehoorzaam zijnde aan Jezus, zoals hij hem erkent, op alle mogelijke wijze uitdrukking zal geven aan zijn werkelijk bewustzijn omtrent God, omtrent de kosmos, omtrent de waarden van het leven.

Er zal dan uiteindelijk geen reden meer zijn om te spreken over de suprematie of niet-suprematie op religieus gebied van een paus, want wanneer God leeft in elk mens en elk mens in zich de lichtende waarde voelt van de eeuwigheid, dan kan geen mens daaraan voor u stem geven; dat kun u slechts zelf en dat nog ten dele. Dan zal er geen reden meer zijn om te vechten over de uitlegging van een enkel bijbelwoord, want wat deert ons de interpretatie van enkele woorden wanneer we de waarheid in ons dragen.

Toch zal deze kerk van de toekomst niet slechts een innerlijke kerk zijn, want elk mens heeft behoefte om de waarden die in hem leven - ja, die het grootste gedeelte van zijn leven en bestaan uitmaken - uit te drukken in een kenbare, tastbare vorm. Het verschil zal dan ook niet gelegen zijn in het ritueel zelf, maar in de wijze waarop het beleefd wordt. Het verschil zal niet gelegen zijn in een erkennen van de grote eenheid zonder meer, maar in het begrijpen dat de kleine verschillen persoonlijke kwesties zijn, die het grote niet beroeren.

Wanneer Rome en de oecumenische kerken elkaar nu nog bestrijden, wanneer zij aarzelen elkaar de helpende hand toe te steken, wanneer zij menen tegenover elkaar te moeten staan - tenzij op punten waar het christendom als geheel gevaar loopt - dan maken zij mijns inziens een zeer grote fout, want wat hebben wij aan een kerk waarin Jezus niet woont? De enige kerk waarin Jezus kan wonen, is de kerk die gemaakt wordt uit de harten van de mensen. Niet uit goud en edelstenen, niet uit bijbelwoorden, boeken of dreigementen.

Ik geloof dat ik daarmee een overzicht heb gegeven van zowel het standpunt van de oecumenische kerken als dat van de rooms-katholieke kerk. Wanneer mijn betoog eenzijdig is geweest, verzoek ik u mij dit te vergeven, waar mijn stoffelijke achtergrond mede oorzaak is

geweest dat ik meer aandacht heb gewijd aan Rome zo nu en dan, dan aan de andere kerken. Mijn eindconclusie blijft desalniettemin geldig.

Ik hoop dat u met dit tweede gedeelte begrepen hebt waarom ik onmiddellijk niet op de vraag die daar werd gesteld wilde ingaan. Ik wil graag na een pauze met u van mening wisselen hierover. Persoonlijk moet ik toegeven dat ik qua ware leer van Jezus, Johannes als het ware waardiger beschouw dan Petrus en dat ik vanuit mijn nieuw standpunt geen verschil kan zien tussen verschillende kerken, maar alleen tussen mensen. Dan weet ik dat kerken en zelfzuchtige mensen - ondanks hun heilig uiterlijk - een instrument van verderf kunnen worden, maar ik weet ook dat het meest dwaze geloof - door een reine ziel gedragen - menig strevende geest kan brengen tot een licht dat hij anders niet zou bereiken.

DISCUSSIE

U heeft in het eerste gedeelte van deze avond mijn betoog kunnen horen en u hebt daarover waarschijnlijk u een mening gevormd. Er zijn natuurlijk vele aspecten die men in zo'n betoog niet geheel kan aanroeren en u heeft nu de gelegenheid om juist de punten aan te snijden die u het meest interessant vindt of het meest belangrijk, zodat ik daarop dan een verdere toelichting kan geven. Welke punten zou u graag naar voren brengen?

❖ *Heeft Rome zijn ceremoniën en dergelijke niet ontleend aan de Mithrasdiensten, in welke gebouwen zij aanvankelijk gast geweest is?*

Dat is niet helemaal juist. Er is ongetwijfeld een overeenkomst tussen de ceremonieën gebruiken van de Mithrasdienst en die van de roomse kerk. Maar wij mogen niet vergeten dat de vorm op zichzelf niet belangrijk is, tenzij de inhoud ook gelijk blijft. Ik meen er hier op te mogen wijzen dat er grote verschillen zijn. Ten eerste kende de Mithrasdienst niet de wijze van indeling die de roomse kerk thans nog gebruikt, van het misoffer in drie delen. De Mithrasdienst kende de leerlingbijeenkomsten, zij kende de priesterbijeenkomsten en zij kende de bijeenkomsten van gewijden (daar waren dan ook niet-priesters bij).

Verder kwamen in de plaats van bijvoorbeeld epistel- en evangelielezing die wij bij de roomse kerk vinden aan het einde van het eerste gedeelte (de mis van de ongelovigen, van de leerlingen) een reeks voorspellingen die in de Mithrasdienst buitengewoon veel voorkwamen. Verder mag ik erop wijzen dat de offerdienst, zoals deze plaats vindt in het misoffer door allereerst de wijding, dus consecratie van brood en wijn en daarna het nuttigen hiervan, in de Mithrasdienst niet voorkwam. Ook het afsluiten, ik zou haast willen zeggen de appendix die na de communie volgt, waarbij een laatste evangelielezing plaats vindt, vinden wij bij de Mithrasdienst niet.

Wel bestaat overeenkomst in de wijze waarop de priester zich beweegt. Deze beweging wordt door de plaatsing van het altaar in de apsis wel zeer sterk gedefinieerd en het maken van onderscheid tussen twee richtingen (zoals u weet wordt het evangelie te ener zijde, het epistel te anderzijde gelezen), is iets wat wij ook bij de Mithrasdienst vinden, waar het sacraal ritueel aan de ene kant van de ruimte wordt gelezen, terwijl aan de andere kant de voorspellingen en de gezegden voor de aanwezigen in het bijzonder naar voren worden gebracht. Het huiswaarts zenden is identiek. Ook bij de Mithrasdienst had men de gewoonte aan het einde van de dienst met een "vrede zij u" de aanwezigen heen te zenden en dit vinden wij terug in de zegen aan het einde van het misoffer, gevolgd door een laatste pax vobiscum. Ik zou dus niet willen beweren dat het roomse ritueel is overgenomen van de Mithrasdienst, vooral waar de offermaaltijd in de eerste dagen dat men inderdaad vaak de gast was in ruimten waar ook de Mithrasdienst haar plechtigheden volbracht, een gemeenschappelijke maaltijd was en dus niet in verband staat met het huidige gebruik van communiceren. Is dit een voldoende uiteenzetting?

❖ *Ja, dank u. De binding in het rooms-katholieke geloof verhindert mijns inziens de lidmaten God werkelijk te benaderen, terwijl de zogenaamde vrije kerken hier wel een weg openlaten. Zou hier niet de mogelijkheid tot een samengaan aanwezig kunnen zijn?*

Het lijkt mij vanuit organisatorisch standpunt zeer moeilijk. In de eerste plaats zou ik willen vaststellen dat de roomse kerk wel degelijk de lidmaten vrijlaat om God op hun wijze te benaderen. Zij legt hen daarbij echter verplichtingen op die onder sommige omstandigheden remmend kunnen zijn, dat is waar. Verder definieert zij de geloofspunten die men moet belijden. Dit doen echter de andere kerken evenzeer. Een zogenaamde vrije kerk geeft een mogelijkheid

tot meerdere uitleggingen. Ze is daardoor enerzijds vaak verwarrender voor de gelovigen, terwijl zij anderzijds een meer persoonlijke adaptie aan evangelie en bijbel mogelijk maakt. Binnen de rooms-katholieke kerk bestaat deze mogelijkheid slechts in enkele speciale orden. Deze orden leggen dan stoffelijke verplichtingen op, waardoor geestelijke vrijheden worden verworven. Uiteindelijk zal deze groepering binnen het rooms-katholieke geloof kunnen samengaan met vele buiten het katholieke geloof gelegen christelijke groeperingen, maar zij mag krachtens haar deelgenootschap aan de rooms-katholieke kerk hierin nooit de zeggingschap van anderen erkennen, waar zijzelf gebonden is aan de geestelijke onfeilbaarheid van de paus. Daarom is in de huidige vorm een dergelijk samengaan slechts in het verborgen mogelijk, maar kan het nooit openlijk en openbaar worden geuit. Is dit voldoende antwoord?

❖ *Ja, maar is dan het christelijke standpunt uit esoterisch oogpunt niet meer juist.*

Dat ben ik met u eens, maar het esoterische standpunt kan op verschillende wijzen zijn eigen benadering aanpassen aan de mensen en binnen de roomse kerk bestaat deze methode (beter gezegd deze verklaring): ook wanneer wijzelf, tot een hoger inzicht en bewustzijn gekomen, in staat zijn het goddelijke te benaderen, moeten wij wel onthouden dat dergelijke vrijheden voor mensen die nog niet zover zijn gekomen, een groot gevaar betekenen. Zo zullen wij ons uiterlijk aan alle gebruiken en regelen blijven onderwerpen, opdat de kleingelovigen niet verward zullen worden en op een dwaalspoor komen. U zult begrijpen dat wanneer men deze stelling poneert, het openlijk verkondigen van het esoterisch christendom onmogelijk wordt, evenzeer als een samengaan met andere esoterische richtingen.

❖ *Maar u heeft toch gesproken over de esoterische loges die toch ook in het rooms-katholieke geloof te vinden zijn. Zou het dan hier niet de taak zijn van deze loges om een groter deel van de lidmaten tot een hoger bewustwording te brengen?*

In de eerste plaats heb ik niet gesproken over loges, maar over esoterische groepen binnen het katholieke geloof. Ik heb daarnaast opgemerkt dat men over het algemeen - zij het niet openlijk - graag dispensatie geeft aan katholieken om deel uit te maken van loges die buiten het catholicisme bestaan. U moet mij deze correctie niet euvel duiden. Wanneer uw stelling is dat men die anderen moet verheffen, dan zal men u binnen het catholicisme in alle meer gevorderde groepen antwoorden dat men te allen tijde tracht dit te doen. Men zal u daarbij wijzen op de pauselijke encyclieken die zeer zeker gericht zijn op een geestelijke én stoffelijke verheffing van alle mensen ter wereld, ongeacht of zij katholiek zijn of niet. Men streeft hier dus wel naar, maar men wil niet de zekerheid van de nauw gebonden en verbonden kerk prijsgeven voor een onzekere geestelijke bewustwording die eventueel in de massa zou kunnen ontstaan, maar waarvan men aanneemt dat zij voor het grootste gedeelte niet bereikbaar zal zijn.

❖ *Is dat laatste (het niet aannemen door de massa) wel zeker? Als men nu ziet naar de grote afvalligheid ten opzichte van de kerk, is dat dan geen bewijs dat er behoefte is aan iets anders? Moet daar niet meer aandacht aan worden geschonken?*

Dat is buitenkerkelijk inderdaad mogelijk, maar u moet niet vergeten dat het standpunt dat ik zo-even uiteenzette dat van de groepen binnen de kerk is. Het was niet mijn eigen standpunt. Waar wij hier in de eerste plaats echter spreken over het rooms-katholicisme, moeten wij - want dat is redelijk - de stellingen van Rome aanvaarden en vooropzetten, willen wij vanuit de roomse denkrichting een probleem kunnen beschouwen. Ik ben het met u eens dat zeer velen de kerk tenslotte verlaten en elders een hogere, een grotere bewustwording zoeken, maar stellen wij dit nu weer in het licht van de katholieke kerk, dan zegt men: "Zij zijn volledig vrij dit te doen. Het is echter hun eigen verantwoording." Binnen de kerk zou de kerk de verantwoording op zich nemen voor hun eventueel falen. Buiten de kerk doet zij dit niet. Dan moet u verder niet vergeten dat de rooms-katholieke kerk in haar eigen beschouwing niet slechts een lichaam is dat op deze wereld bestaat. Zij kent namelijk drie afdelingen, dus drie aparte functies als het ware, waarin deze kerk vertegenwoordigd is binnen de kosmos. Te verstaan: de strijdende kerk (de mensen die op deze wereld naar bewustzijn zoeken dus), de lijdende kerk (zij die in een hiernamaals hun schulden en fouten uitboeten) en de zegevierende kerk (de kerk die het einddoel heeft bereikt). Al deze entiteiten, op de stoffelijke en geestelijke basis levend, worden gelijkkelijk beschouwd als lidmaat van de kerk. Vandaar dat de opvattingen die men binnen de kerk moet koesteren, altijd andere zijn dan die men op alleen stoffelijke redeneringen zou aanvaarden, of op zuiver geestelijke. Wanneer u mijn standpunt hierbij op prijs stelt, zou ik willen stellen dat voor de esoterische bewustwording van de mensen juist het straf

dogmatische kerkelijk geloof zeer veel doet, want indien dit plooibaarder ware, zou men veelal zijn bewustwording binnen die kerk nog wel kunnen aanpassen en dus geremd in de sleur blijven meegaan, terwijl men nu in sommige gevallen tot een breken met de kerk wordt gedwongen en zo op eigen voeten staande een misschien gevaarlijker, maar zeker sneller pad kan volgen naar hoger geestelijk bewustzijn. Is dit voldoende?

❖ *Maar houdt dit dan niet in dat wij in deze handelwijze meer negatief zouden worden? Niet negatief voor degene die zich vrijmaakt van de kerk, dan wel voor de rooms-katholieke kerk zelf.*

Ja, maar de rooms-katholieke kerk beschouwt het niet uit dit standpunt. Ik wijs er uitdrukkelijk op: het is mijn standpunt en wij moeten niet vergeten dat verschillende denkrichtingen elk vanuit eigen standpunt positief kunnen streven, terwijl voor een onpartijdig beoordeler een deel van beider streven negatief kan worden genoemd.

❖ *Met de algemene strekking van uw betoog kan ik me geheel verenigen. Ik ben voornamelijk getroffen door uw woorden, die ik geheel onderschrijf, dat de werkelijke kerk slechts in de harten van de mensen wordt beleefd. Ik geloof dat dit het zuiver esoterisch standpunt is dat we ook in de maçonnerie belijden, maar nu zou ik naar enige details willen vragen. U sprak over de drievoudige kroon van de paus. Ik zou graag die drievoudigheid uiteengezet zien. Verder hebt u gesproken over het broedermaal. Dat hebben wij in de maçonnerie ook. Ik zou graag van u de esoterische betekenis van dat broedermaal willen hebben en uw opvattingen met de mijne vergelijken. In de derde plaats zou ik u willen vragen naar die drie delen van de mis. Mag ik hierover nog het een en ander van u vernemen, omdat die gang van zaken mij nog niet voldoende helder is. Als laatste zou ik van u willen weten: wat verstaat u onder de consecratie van het brood en de wijn? Als maçon weet ik heel goed de esoterische betekenis van het brood en de hogere betekenis van de wijn, maar ik zou graag van u willen horen hoe de rooms-katholieke opvatting terzake is?*

Ik ben natuurlijk blij dat u - althans grotendeels - met mij kunt meevoelen. Wat uw vragen betreft zou ik graag beginnen met de laatste twee. Daaruit volgt namelijk de tweede voort en dan kunnen we nog zien wat we met de eerste doen. Het misoffer is oorspronkelijk niet alleen een rituele plechtigheid, maar had de volgende betekenis. In het eerste gedeelte van de mis wordt op het ogenblik de samenkomst van de leerlingen en hun aanvaarding van de evangelische waarden nog symbolisch weergegeven. Als niet gedoopten behoren zij echter nog niet tot de gemeenschap die ook het tweede deel van de mis kan meemaken. In dit eerste gedeelte van het misoffer treffen wij dan allereerst aan de introïtus, de intrede. Hierbij wordt de plechtigheid begonnen, vroeger met een gezang dat tegenwoordig wordt vervangen door een gebed dat de priester spreekt terwijl hij zich naar het altaar begeeft. Dit altaar is dan op een verhoging gesteld, waarbij drie - of soms ook drie maal drie - treden de opgang dienen te vormen. Later heeft men ook wel wat willekeuriger aantallen treden genomen, maar dat is niet juist. De priester begint nu zijn schuld te belijden en doet dit mede voor de gemeenschap, waarbij hij verklaart dat het lijden van Jezus en het onheil van de wereld mede zijn schuld is. Mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa, door mijn schuld, mijn schuld, mijn allergrootste schuld. Want de mens is deel van de wereld en deze eenheid moet ook door de leerling reeds worden uitgedrukt. Hierbij gaat de priester de trap op en - indien hij volledig het oude ritueel volgt - wel voor elke keer dat hij de belijdenis spreekt (de schuldbekentenis dus) één trede, of bij negen treden, drie treden. Hiermee wordt gesymboliseerd dat de mens eerst door realisatie van zijn eigen schuld kan komen tot een contact met goddelijke waarden. Nog niet met God.

Hierna vinden wij dan een reeks van gebeden, waarbij onder andere de priester zich omkeert en zegenend de vrede geeft (een zegenbede dus) in het u veelbekend manuaal: Dominus vobiscum en dan antwoordt de gemeente: et cum spiritu tuo (en met uw geest). Want de priester is - staande op het altaar - vertegenwoordiger geworden van het geloof en dus ook van Jezus.

Hierop volgt de voorlezing van het epistel. Dit is tegenwoordig een formaliteit, maar was vroeger het lezen van de lessen die de apostelen zonden na hun bezoek aan een gemeente. Wij vinden daarin dan ook de lezing van de brieven van de apostelen. Vandaar: epistel. In dit epistel werd later nog tot ongeveer de zesde à zevende eeuw vaak een brief van de zendbode van een bisschop voorgelezen. Wanneer dus hiermee het stoffelijk gedeelte en de leringen plus schuldbekentenis voorbij zijn, volgt een korte stilte met gebed, waarbij de priester zich dan op het altaar beweegt van epistelzijde naar het midden, daar stilstaat, bidt en verdergaat naar de zijde van het evangelie. Hiermee symboliserende dat de gelovige na zijn schuldbekentenis en

het aanhoren van de leringen zijner stoffelijke meerderen nu gereinigd is en zich door gebed kan zuiveren om te horen naar het woord van Jezus, zoals dit in het evangelie is vastgelegd.

Wanneer dit is gebeurd, volgt hierop - zoals nu nog in vele kerken, zij het niet altijd - een korte toespraak of preek, want het evangelie moest verklaard worden aan de leerlingen. Hierna gaan zij weg en is het eerste gedeelte van de mis geëindigd. Hierop volgt het credo (ik geloof). Hierin wordt door de kerk vastgelegd waarin men gelooft en de priester somt dit op namens de gelovigen. Vandaar dat dit de mis van de gelovigen is. Hierop volgt een zegen. Op deze zegen volgt de voorbereiding tot het offer, bestaande uit een handwassing. De priester wast zich de handen, opdat hij van alle stoffelijke feilen gereinigd zij, wanneer hij het offer zelf volbrengt. Nu neemt hij zijn bokaal waarop een pateen is gelegen, een platte schaal. Oorspronkelijk was dit een meestal ronde, grote schaal waarop een reeks broden of koeken lagen. Tegenwoordig is dit een klein gouden schaaltje dat op de kelk past en hierin ligt dan een ouwel, een hostie. Deze wordt nu onthuld (want zij is afgedekt), daarna wordt de pateen terzijde gelegd op het midden van het altaar, waar zich de zogenaamde offersteen bevindt, de steen die gewijd is en waarin de vijf kruisjes staan gegrift. Nu gaat de priester eerst water en wijn in de kelk halen.

Wanneer hij dit heeft gedaan, heeft hij alle voorbereidselen tot het offer getroffen en krijgen we het sanctus (heilig, heilig is de Heer der Heerscharen). Hierbij wordt God aangeroepen en zijn grootheid erkend, want in zijn naam wordt het offer gebracht. Hierna herhaalt de priester boven brood en wijn - hierbij gelijktijdig dit ter aanschouwing opheffende (neemt en eet, dit is mijn lichaam) het brood (de esoterische betekenis van de aarde, zoals u weet). Ook de wijn wordt daarna in de kelk geheven, opdat eenieder kan zien dat het offer is gebracht. Hierna volgt een verering hiervan, een aanbidding. Daarna neemt de priester een deel van het brood dat hij eet, of het geheel van de hostie en drinkt daarbij de wijn.

Tegenwoordig is het gebruikelijk voor de communie daarbij een tweede bokaal te zetten, waarin ouwels aanwezig zijn en deze ouwels zijn de hosties die de gelovigen zullen nuttigen. Vroeger was dat verloop anders, want het broederschapsmaal was de uitdrukking van eenheid. Alle gelovigen brachten - elk naar vermogen - levensmiddelen mee. Daarmee werd een tafel aangericht. Deze tafel moest uitdrukking geven aan de eenheid die men gezamenlijk ervoer en wanneer nu in de mis van de gelovigen de consecratie, de transmutatie als het ware volgens het katholieke geloof - waarbij Jezus vlees en bloed wordt - op deze altaarsteen herboren wordt voor een wijle, dan worden deze gewijde koeken bij de broederschapsmaaltijd rond gegeven én de beker en eenieder zal een stuk van die koeken, van die broden nuttigen en een teug uit een beker nemen en die verder geven.

De oorspronkelijke symboliek hiervan was de spirituele eenheid van de gelovigen met Jezus, daardoor aanvaardende de voltooiing van zijn taak op deze wereld. Hiervoor is later in de plaats gekomen de mijns inziens minder juiste opvatting dat Jezus in de mens vertoeft. Hierbij is een specificatie getroffen die vroeger niet gold. Vroeger was het een-zijn met Jezus in zijn taak en Jezus, als God gezondene gaf daardoor zijn eenheid met de Vader aan alle gelovigen. Deze maaltijd werd over het algemeen besloten met een gebed.

Om nu niet plotseling heen te gaan, werd daarop over het algemeen nog een stukje gelezen uit de geschriften van een van de leerlingen. Het was dus oorspronkelijk een tweede epistel; maar nu niet apart tot de gemeente gericht en ook niet noodzakelijkerwijze afkomstig van een van de apostelen zelf, het kon ook van een ander zijn. Later heeft men hiervoor over het algemeen het evangelie van Douanes gekozen vanwege zijn esoterische betekenis. Daarna wenst de priester vrede aan allen en laat hun gaan.

u zult begrijpen dat brood en wijn oorspronkelijk symbolen waren van deze wereld, want God geeft aan ons allen volgens het oude geloof de kracht uit de vruchten van de aarde. Het bloed van de aarde is het sap van de vrucht, het vlees van de aarde is de vrucht zelf die gegeten wordt. Zo bestaat de mens uit dat wat God de aarde voor hem dan laat voortbrengen, maar later heeft men hieruit een, laten we zeggen kleinzieliger interpretatie gebruikt, aannemende dat het bloed van Jezus zelf in de plaats van de wijn treedt en zijn vlees in de plaats van het brood. Dit is een transmutatie, waarbij de essence van deze beide voedingsmiddelen wordt veranderd in de essence van Jezus' wezen.

In feite vloeit dit voort uit een denkrichting van ongeveer het jaar 800, waarbij men aannam dat Jezus de Heer van de aarde was. Wanneer u nu denkt aan de theosofen, dan zult u weten

welke visie in die dagen bestond. Het is waarschijnlijk dat deze visie is meegebracht door be-
devaartgangers in deze eerste periode naar het Heilige Land.

Nu heb ik geloof ik al uw vragen beantwoord, behalve de eerste vraag over de drievoudigheid van de kroon. Daarop heeft u, zou ik zeggen, het antwoord ook gehad, want men neemt aan dat Jezus gezegd heeft tegen Petrus: "En dat, wat gij zult binden, is gebonden en wat gij zult vrijmaken, is vrij." Hierbij werd hem een macht gegeven die reikt door alle gebieden tot de troon Gods. Vandaar ook dat oorspronkelijk Petrus word afgebeeld niet met één maar met drie sleutels. Later kwam hieruit het wapen met de gekruiste sleutels dat de paus nog gebruikt en dat ook nog in menig bisschoppelijk zegel staat. Deze sleutels betekenen het vermogen om de poorten van de tussenwereld (het vagevuur) of van de hemelwereld te openen of te sluiten. Oorspronkelijk was deze derde sleutel dan de sleutel waardoor de macht van de aarde vanuit de paus kwam, in overeenstemming met de priesterlijke gebruiken. In zijn kroon wordt het vorstelijk wereldlijk gezag van de paus uitgebeeld met de laagste krans. Met de tweede krans zijn geestelijk gezag, waardoor hij macht heeft in de wereld van het vagevuur. Terwijl de derde krans betekent dat zijn woord gelding heeft, ook in het hemelrijk. Is dit voldoende?

❖ *Dank u zeer.*

❖ *Heb ik u zo-even goed verstaan dat er dispensatie werd gegeven om toe te treden tot de loge?*

Inderdaad. Het is misschien niet algemeen bekend, maar ik kan u verzekeren dat bijvoorbeeld in enkele loges van de Grand Oriënt (het Groot-Oosten) in Frankrijk ook jezuïeten zitting hebben als volwaardige logebroeders. Eén van hen is zelfs grootmeester en verschillende anderen onder hen zijn meesters, maar hun toebehoren - voor deze grootmeester vooral - tot de jezuïetenorde is minder kenbaar, omdat deze laatste behoort tot de zogenaamde derde orde, de anderen tot de tweede orde. Dat wil zeggen, de derde orde is een lekenorde, volledig onderstaande aan de jezuïeten, maar zonder verplichtingen tot kerkelijke wijding. Dus men hoeft geen priester te zijn. In het geval van de tweede orde van de jezuïeten is men weliswaar priester, maar heeft niet de verplichting de priesterlijke taak te volbrengen. Men bezit slechts de kracht en macht daarvan en wordt gezonden volgens het goedvinden van zijn superieuren. U ziet dat hier inderdaad wel verschillende mogelijkheden zijn. Verder zou ik erop willen wijzen dat veel staatslieden en enkele grote denkers die hun geloof als katholiek nog steeds belijden, deel uitmaken van loges van de verschillende groepen.

❖ *De zaak ligt zo dat de maçonnerie niet graag zou hebben dat in haar midden cryptokatholieken waren.*

Hier in Nederland bestaat een zekere aversie tegen katholieken op de duidelijke grond dat de maçonnerie volkomen ondogmatisch is (althans tracht dat te zijn). De maçonnerie zou een dergelijke aanwezigheid van katholieken als een zekere insluiping beschouwen. Nu is het eigenaardige dat u de Grand Oriënt de France noemt. Maar er zijn in Frankrijk twee loges, de Grand Loge de France en de Grand Oriënt. En die Grand Oriënt is nu juist uit de gemeenschap van de Vrijmetselaars, gestoten wil ik niet zeggen, maar wordt toch niet meer als regulier erkend, omdat ze de bijbel niet meer op het altaar heeft liggen. Dit is namelijk een conditio sine qua non om te kunnen behoren tot de reguliere grootmachten van de maçonnerie.

Daarmee is dus wel degelijk ook het religieuze aspect van de maçonnerie vastgesteld. Dit voor degenen die er aan zouden mogen twifelen, omdat zij niet op de hoogte zijn. Maar 150 jaar geleden hadden we een kapittel in Amsterdam en daar waren inderdaad jezuïeten lid van. Wij hebben dat altijd zo beschouwd dat zij daardoor trachtten invloed te krijgen op de gedachtegang in de maçonnerie. Of dat juist is, weet ik niet precies. Men had daar een loge David en Jonathan, maar dat doet minder terzake. Ik bedoel dat dit het standpunt is van de maçonnerie ten aanzien van cryptokatholieken in de loges.

❖ *Ja. Mag ik een opmerking maken? Op het ogenblik wordt in bepaalde landen, niet alleen in Frankrijk, getracht om tot samenwerking te komen. Ik mag er bijvoorbeeld op wijzen dat de bekende Amerikaanse kardinaal Spellman verschillende malen als spreker in voorhofsbijeenkomsten is opgetreden bij groeperingen. Men heeft van de jezuïetenorde uit getracht - en ik meen dat dit bij sommigen in de maçonnerie ook beantwoord wordt - om te komen tot een samenwerking. Het doorsnee catholicisme staat inderdaad afwijzend, althans openlijk afwijzend, tegenover de maçonnerie zelf, wat niet wegneemt dat menigeen heel goed katholiek kan zijn en toch ook maçon.*

Dus is het begrijpelijk dat men in gevallen waar dit wenselijk wordt geacht, dispensaties verleent. Dat was het eerste punt. Punt twee: het is ook begrijpelijk dat bij de grote opstand van bepaalde orden tegen het kerkelijk gezag de binding met de maçonnerie veel sterker is geworden en in Frankrijk is dit vooral gebeurd in verband met de sociale toestanden. U weet dat ook de loge daar veel doet om te trachten die te verbeteren. Hier hebben ook de jezuiten, en enkele dominicanen zelfs, zich bij deze bewegingen aangesloten en de samenwerking heeft ertoe geleid dat verschillende katholieke priesters, of althans tot katholieke orden behorende personen, deel uitmaken van loges.

❖ *Daar kijk ik van op.*

O, er zal waarschijnlijk veel meer zijn, waar u van op kijkt, want laten wij vaststellen - en dat weet u ook wel - dat men nu eenmaal geen tempel kan bouwen, wanneer een bepaalde specialist ontbreekt. Juist bij de werklieden die het grote bekken gieten, komt het natuurlijk op de betrouwbaarheid aan - vandaar uw verzet tegen cryptokatholieken - maar daarnaast ook wel degelijk op degenen die de werkelijke waarde weten te brengen die het bekken tot spiegel maakt van beide factoren. Dat is nu juist, ik gebruik even wat legendarische beelden uit uw eigen opvattingen, uw eigen richting. Vandaar ook dat men deze samenwerking niet geheel wil afwijzen. Slechts daar waar een loge absoluut in de eerste plaats katholiek is, komt men tot een andere vorm. Vandaar bijvoorbeeld de samenwerking van loges in de Verenigde Staten met de Knights of Columbus die - zoals u weet - volkomen katholiek georiënteerd zijn, maar desalniettemin, zij het ook dat ze niet vol erkend zijn, samenwerken met andere loges en bijvoorbeeld in rotaryclubs een zeer grote invloed kunnen winnen. Dat is toch eigenlijk ook een bijkomstig verschijnsel van de maçonnerie.

❖ *Maar het is zo eigenaardig dat bijvoorbeeld in België de kerken sterk tegen de loge zijn en aan de andere kant laten ze hen toe.*

Ja. dat is een dubbelzinnigheid of een tegenstrijdigheid die u ongetwijfeld moeilijk kunt verstaan, maar mag ik een gelijksoortig voorbeeld geven? Aan de ene kant bestrijdt de kerk (het Vaticaan dus) het communisme aan alle kanten. Aan de andere kant sluit het verdragen en heeft de mogelijkheid voor zich weten te openen om in Rusland en verschillende andere landen zijn eigen werkzaamheden - zij het beperkt - voort te zetten. Dat is iets wat voor ons niet aanvaardbaar is, maar de kerk drijft ook een geestelijke politiek. Deze politiek - het spijt me dat ik dat moet zeggen, maar het is waar - is in vele gevallen een machtspolitiek. De vrije uitwisseling van gedachten en de volkomen vrije samenwerking die binnen de loges plaatsvindt, maakt het de katholieke kerk zeer moeilijk zich te handhaven. Men kan niet verwachten dat een dorpspriester het kan opnemen tegen iemand die beschikken kan over een aantal over het algemeen zeer intellectuele bewoners, nietwaar? Dus men mag dezen binnen het geloof niet dulden en wat meer is, waar de loges een grote invloed kunnen hebben juist door de vrije binding van hun leden, zal de katholieke kerk, die haar invloed juist krachtens de directe binding van haar gelovigen tracht te verwerven, zich daartegen moeten verzetten.

In België is de strijd op het ogenblik eigenlijk om de kerkse staat. Zoals u weet strijdt de rooms-katholieke kerk in België op het ogenblik met alle macht voor het behoud van haar onderwijsfaciliteiten tegenover het openbaar onderwijs en evenzeer om bepaalde andere rechten, onder andere op het gebied van de ziekenverpleging. Zij heeft deze door usance verworven en wil ze niet prijsgeven, maar dit betekent een noodgedwongen godsdienstige en dogmatische opvoeding van de jeugd, of men het wenst of niet. De maçons hebben hier stelling genomen voor een vrije keuzemogelijkheid. Zij hebben gezegd: "Wanneer de gemeenschap het onderwijs betaalt, dient dit neutraal te zijn. Daarnaast kan dan de roomse kerk - indien ze dat wenst - haar eigen scholen verzorgen en ook daarvoor zal ze een redelijke bijdrage krijgen." Dit betekent in de eerste plaats eer, zeer grote derving van inkomen, want elke onderwijzer op een katholieke school - ook wanneer hij tot een orde behoort - wordt betaald door de staat. Zijn inkomen vloeit aan de gemeenschap - het klooster. In de tweede plaats een vermindering van invloed. Het zal u dus duidelijk zijn dat deze worsteling om zielen - of beter gezegd om de jeugd - zal leiden tot een scherpe aanval op elke groepering die het hierin met de kerk niet eens durft te zijn. Naarmate haar invloed groter is en zij door de gewone mensen minder kan worden nagegaan, zal de aanval feller zijn.

We weten dat een groot gedeelte van de haat en actie tegen de maçonnerie juist voortvloeit uit een onbegrip omtrent haar werkelijk wezen. Dit maakt het in vele landen erg gemakkelijk de maçons tot het zwarte schaap te maken, denkt u maar aan de protocollen van de Wijzen

van Zion, daar heeft men ook de maçonnerie mede aansprakelijk voor gesteld. U moet dus goed begrijpen dat deze zelfde kerk, wanneer het haar goed dunkt, bepaalde leden van haar gemeenschap zal toelaten om met deze maçons samen bepaalde acties te volbrengen of zelfs daartoe te behoren.

En dan een opmerking die uit mijn mond misschien niet erg aangenaam klinkt, maar het behoort tot het systeem van de katholieke kerk om in elke beweging die men niet kan overwinnen, haar eigen krachten zo sterk mogelijk tot uitdrukking te brengen om een langzame verandering van politiek tot stand te brengen. Slechts wanneer dit niet mogelijk is, zal ze zich neutraal houden en haar leden terughouden van een contact met een dergelijke beweging. Is dit voldoende?

❖ *Maar wat ze bijvoorbeeld in Amerika wel toestaan, staan ze niet toe in België. Dat is toch inconsequent?*

Neen dat is zeer consequent wanneer men uitgaat van de stelling dat het doel de middelen altijd kan heiligen.

❖ *Daar komt mijns inziens nog iets bij. In Amerika staan de mensen lang niet zo onder de druk van de katholieke kerk als ze in België gestaan hebben. Vandaar dat de Belg zich met hand en tand verzet (om nu maar een klein voorbeeld te noemen) dat die bijbel komt te liggen op het altaar in de maçonnieke tempels, want dan zeggen ze: "Dan heeft de clerus weer invloed op ons en daar hebben we ons nu met zoveel moeite en kosten van losgewerkt." In Amerika is dat veel minder pregnant en bovendien is het zo, zoals u waarschijnlijk wel zult beamen en nu spreek ik uit ervaring, dat het geestelijk inzicht van de grote menigte maçons in Amerika het niet kan halen bij het diep esoterische besef dat de meeste Nederlandse vrijmetselaars hebben, want voor de grote menigte die daar behoort tot de maçonnerie, is dat bon ton. Het zijn heel goede mensen en ze hebben bepaalde morele normen die hen tot goede staatsburgers maakt, maar het dieper esoterisch inzicht dat we hier krijgen, hebben ze daar niet. Is u het daarmee eens?*

Daar kan ik het mee eens zijn en ik zou erbij willen voegen dat de functie van de loge in de Verenigde Staten ook een andere is dan in Nederland, want in de Verenigde Staten is de loge in de eerste plaats een sociaal contactpunt. Menigeen zal dus toetreden, toetreden is de juiste term niet, maar indien aangezocht zich graag aansluiten - alleen al gezien de invloed die men heeft, terwijl omgekeerd de loge heel vaak invloedrijke burgers in haar midden zal opnemen, ongeacht de geestelijke kwaliteiten verder daarvan, mits zij aan een minimumnorm kunnen voldoen. Dat is ook begrijpelijk, want dat ligt in het hele karakter van de Verenigde Staten. Wanneer u stelt dat het hier esoterisch dieper is, zou ik u willen zeggen natuurlijk, want vloeit hier in de maçonnerie uiteindelijk het gehele wezen van de loge en het werken van de leden van de loge niet voort uit een behoefte in de eerste plaats aan geestelijke verdieping en niet aan sociale uitdrukking en bevestiging? In dit verschil ziet u uit de aard der zaak ook weer een verschillende waarde van gelijkgenoemde groeperingen en ook een verschillende waardering door tegenstanders. Het is altijd moeilijk om twee kanten tegelijk te blijven zien.

❖ *Het is in Amerika zelfs voor business doeleinden dat ze lid zijn van de loge.*

Nou, dat zijn meer de secundaire loges, dat zijn Free Foresters en dergelijke. Wat anders is in de Verenigde Staten is het bestaan van vele zogenaamde loges die echter met de maçonnerie als zodanig weinig of soms zelfs niets gemeen hebben. Dat zijn de zogenaamde geheime verenigingen, waarbij men dan de Groot-Mogol van Byzantium wordt, indien men een redelijke bijdrage levert en zich daarvoor mag tooien met tulband en zwaard. Dat is kinderlijk, maar de mentaliteit van deze groeperingen is ongetwijfeld ook mede van invloed op het gehalte van de loges en dat is weer een andere kwestie.

❖ *Maar ik wil toch wel in deze beperkte kring zwaar naar voren brengen dat diegene die zich bij de maçonnerie voegt uit andere dan geestelijke oogmerken, er niet in thuis hoort.*

Dat ben ik volledig met u eens, maar ik stel daar tegenover dat het de maçonnerie helaas niet altijd mogelijk is deze doeleinden voldoende te overzien. Wanneer de theorie van de roomse kerk te allen tijde gevolgd zou worden, zou Rome vrede en zegen op de wereld brengen. Zo is het met de maçonnerie ook, maar het feit dat de praktijk zo veel van de oorspronkelijke stelling verschilt, maakt het soms gevaarlijk voor de wereld wanneer een dergelijke groepering invloed krijgt. Nu heeft de maçonnerie voor dat zij - niet dogmatisch zijnde - zich beter aanpast bij de toestanden die bestaan en zich hieruit een bewustwording, een morele verbetering en een verhoging van bewustzijn weet te scheppen, terwijl de kerk daarentegen, gebonden

aan haar dogma, uit de aard van de zaak de wereld moet dwingen zich naar haar te voegen, wil zij daarop kunnen bouwen. Ik vrees echter dat ik nu een ander onderwerp (De problemen van de esoterische genootschappen en de vrijmetselarij) aan het behandelen ben, in plaats van het onderwerp van hedenavond.

- ❖ *Kan de rooms-katholieke kerk niet een belemmering worden voor de toekomstige tijd, het Aquarius-tijdperk, wanneer zij niet toegankelijk zal zijn voor de kosmische krachten van dat tijdperk?*

Vanuit menselijk en ook vanuit ons beperkt geestelijk standpunt is het 'al' evolutionair. Alles wat binnen deze evolutie voor zichzelf statisch blijft, wordt door de kracht van de vooruitgang gebroken. Zo zal ook ongetwijfeld de kerk van Rome in het komende tijdperk ofwel moeten veranderen, ofwel in deze vorm te gronde gaan. Ik neem aan dat de kerk van Rome ritueel een grotere betekenis onder de mensen zal krijgen, terwijl zij als dogmatisch geloof steeds minder invloed zal verwerven. Voldoende?

- ❖ *In de krant stond een bericht over de waarnemingen van Mars, waarbij door Rome gezegd is dat het mogelijk kan zijn dat er andere levende wezens bestaan en dat er dan voor hen ook wel iemand geweest zal zijn in de zin van Christus, die hen zou kunnen verheffen. Dit is toch een nieuw geluid, zou ik zeggen.*

Ja, het is een nieuw geluid en het is ook geen nieuw geluid. Per slot van rekening zal Rome trachten in een geval van ruimtevaart per eerste raket naar Mars ook een missionaris mee te zenden. U lacht daarom, maar dit ligt in het karakter van deze kerk. Daaruit volgt dat deze natuurlijk niet het geloof van deze wereld zonder meer kan gaan verkondigen op een andere wereld. Men zal daar een figuur moeten vinden, tot die wereld behorend, die identiek kan worden geacht met Jezus, waardoor een eenheid van leerstellingen over beide gebieden uiteindelijk mogelijk wordt en een samenwerking van twee grote godsdiensten een meerdere werelden omvattende macht mogelijk maakt. Dat is de praktijk.

- ❖ *Waarom moet een protestant die overgaat tot het roomse geloof, opnieuw gedoopt worden? Ook bij de protestanten wordt men toch gedoopt in de naam van de Vader en de Zoons en de Heilige Geest?*

De roomse kerk gebruikt bij de doop bepaalde sacramentele handelingen die elders niet in gebruik zijn. Het is mogelijk dat een gereformeerde doop geldig is volgens katholieke opvattingen, maar bijvoorbeeld de zogenaamde kwastdoop, waarbij het water wordt gesprendeld over één of meerdere borelingen, is volgens de roomse opvattingen niet geldig. Hierbij moet tenminste de vloeistof over het voorhoofd zijn gevloeid. Wanneer deze doop is geschied, dient zij te geschieden door een geordineerd priester en wordt het kind ter uitdrijving van de duivelen bovendien een kleine hoeveelheid gewijd zout op de tong gelegd. Nu kan een ieder dopen, elke christen. Men gebruikt daarbij de formule die u ook uitspreekt: "Ik doop u in de naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes." Naam. Amen. Indien deze doop door een leek is geschied, wordt het redelijk geacht dat men voor alle zekerheid deze doop zo snel mogelijk laat herhalen door een geordineerd priester, die deskundig is op dit terrein. Hierbij is dus sprake van een zekerheidsmaatregel ten opzichte van het sacrament.

Daarnaast is sprake van een psychologische factor, waarbij de doop van degene die zich bekeert een zodanig keerpunt in zijn leven wordt, dat het een zeer sterke binding betekent aan de kerk; vooral wanneer deze - zoals gebruikelijk - onmiddellijk gevolgd wordt door de eerste communie. De geestelijke beleving die dan plaatsvindt, maakt over het algemeen de bekeering tot een beter katholiek dan de meeste katholieken die in die omgeving geboren zijn. Is dit duidelijk?

- ❖ *Hoe verklaart u de onfeilbaarheid van de paus?*

U vraagt: hoe verklaart u? Sta me toe dat ik het eerst doe vanuit hetgeen ik in mijn vroegere leven hier over leerde. Jezus heeft zijn recht op aarde als het ware overgedragen aan Petrus, volgens het geloof van de kerk dus en hiermee aan deze zijn rechten en gezag opgelegd. Wanneer nu een beslissing aangaande het geloof moet worden genomen, zal God te allen tijde zijn gezagsdrager leiden, omdat hij met goddelijke macht gewapend voor een vergissing behoed moet worden, want een menselijk falen bij iemand die deze grootgeestelijke krachten hanteert, zou leiden tot een ondergang van de mens. Deze kan Jezus nooit bedoeld hebben, toen hij deze macht heeft gegeven, zodat de paus in elke verklaring die het geloof betreft onfeilbaar is en niet zelf spreekt, doch wordt tot spreekstem van de Heilige Geest, het aspect van

het goddelijke dat ons allen beïnvloedt en in hem dan zijn stem vindt. Dat is de katholieke opvatting.

❖ *Dat is geheel redelijk.*

Geheel redelijk vanuit het standpunt van de katholieke kerk. Nu ook mijn mening over de onfeilbaarheid van de paus. Mijns inziens is het standpunt van de onfeilbaarheid redelijk, indien wij ons baseren op het werkelijk plaatsvervangend zijn. Indien de paus echter beschouwd moet worden als het hoofd van een gemeenschap van gelovigen, zonder de kwaliteit van vertegenwoordiger Gods - een standpunt dat ik op het ogenblik inneem - is deze onfeilbaarheid niet logisch. Dan volgt hieruit voor mij dat de verklaringen van de paus aangaande geloofspunten, voor mij verklaringen zijn van een misschien zeer goed en edel mens, maar met de mogelijkheid tot falen, tot verkeerd uitdrukken en zich vergissen die elk mens - hoe goed en volmaakt hij ook moge zijn - krachtens zijn menselijkheid heeft. Voor mij zelf bestaat dus de onfeilbaarheid van de paus niet meer, maar ik blijf er bij dat, uitgaande van de geloofspunten waarop de rooms-katholieke kerk is gebaseerd, het pauselijk gezag en de onfeilbaarheid in geestelijke zaken - niet in andere - volkomen redelijk en aanvaardbaar moet worden geacht, ja, noodzakelijk is voor het redelijk voortbestaan van de roomse kerk op aarde. Dat was het antwoord.

❖ *Het is de machten die het oog gevestigd houden op de geestelijke evolutie van de mensheid, toch niet onbekend dat de paus een geweldig machtige positie bekleedt en dat zijn uitspraken voor een zeer groot aantal mensen een dusdanige waarde hebben dat zij ook zoveel mogelijk van vreemde smetten vrij moeten zijn, dat zij juist móeten zijn. Ik kan mij dus voorstellen dat de machten die daarachter staan ook wel zullen zorgen dat hij inderdaad geen fouten maakt.*

Met andere woorden, ik kan de onfeilbaarheid van de paus op die gronden toch ook verklaren. Indien u daarbij de beperkende bepaling maakt, mijn vriend, dat dit slechts daar gebeurt, waar zijn verkeerde standpunt niet alleen voor zijn gelovigen een nieuw dogma en een beperking, maar voor geheel de wereld een verandering ten nadele in geestelijk en moréel bestel zou betekenen. Of nu Maria wel lijfelijk ten hemel is gevaren of niet, is voor de grote krachten van weinig belang en het zijn juist deze punten waarbij men het sterkst een beroep doet op de onfeilbaarheid van de paus binnen de katholieke kringen. Waar de rede spreekt, heeft het dogma niet te spreken en waar het geestelijk waarheidsbesef spreekt, zal men willen aanvaarden. Eerst waar, tegen het redelijkheidsbesef van de mens in, bepaalde punten worden vastgesteld, wordt de onfeilbaarheid van de paus als wapen gebruikt om anderen tot de aanvaarding hiervan te dwingen en dit zijn dan meestal punten die niet van grote betekenis zijn.

❖ *Mag ik nog vragen hoe het komt dat Rome altijd haat verkondigt tegen anders gelovigen. We zijn toch allen schapen van één herder?*

Deze verklaring schokt mij, want Rome predikt geen haat. Degenen die dit menen, vatten het geheel verkeerd op. Het is juist de liefdegedachte, waar men niets verloren wil laten gaan, die Rome brengt tot het bekeren van anderen en in handen van laten we zeggen minder hoogstaanden gebruikt men dan ook wel eens lichamelijke, dwingende methoden. Dat wil zeggen dat bijvoorbeeld de Inquisitie haar pijnigingen verklaarde - ik wil ze niet goed praten - door te zeggen dat het beter is dat een lichaam verloren gaat, dan dat een ziel voor eeuwig brandt in de hel. Zo gaat het ook heel vaak wanneer de kerk optreedt tegen anderen, maar een haatprediking bestaat er niet in de kerk. Ze kan wel door sommige christenen of katholieken soms gepredikt worden. Nu vrienden, ik mag aannemen dat wij aan het einde van onze discussie zijn. Ik dank u voor uw aandacht en wens u goedenavond.